

ૐ

શ્રી પરમહંસાળુ દેવાય નમઃ

કઠોપનિષદ

શિબિર-૧

અધ્યાય-૧ પ્રથમ વલ્લી શ્લોક ૧-૧૮

Model Answer Paper

Marks : 50

Paper તપાસતી વખતે Model Answer Paperમાં આપવામાં આવેલા pointsને વફાદાર રહેવું. જુદાં જુદાં options આપવામાં આવ્યા છે જેથી તપાસવામાં સરળતા રહે. તેમાંથી કોઈ પણ option લખ્યો હોય, તેનો ભાવ આવી જતો હોય તો marks આપવા.

(I) સાચો જવાબ પસંદ કરો. (Choose the correct answer.)

Marks : 5

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

- (૧) (a) સાધના
- (૨) (c) ૧૨૦
- (૩) (b) મધ્યમ
- (૪) (b) પિતા
- (૫) (c) પરલોકનું

(II) આ શિબિરમાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ નચિકેતાના અનેક ગુણોનું દર્શન કરાવ્યું. નીચેની બાબતો તેનો કયો ગુણ દર્શાવે છે તેનાં જોડકાં બનાવો.

Marks : 5

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

- (૧) (c) તપસ્વી
- (૨) (a) તીક્ષ્ણ બુદ્ધિ, સ્મૃતિશક્તિ
- (૩) (e) નિરીક્ષણશક્તિ
- (૪) (b) પિતૃભક્તિ
- (૫) (d) શિષ્ટાચાર

(III) એક કે બે શબ્દમાં જવાબ આપો.

Marks : 5

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

- (૧) ભગવદ્ગીતા
બ્રહ્મસૂત્ર
- (૨) યજુર્વેદ
- (૩) સ્વામી વિવેકાનંદ
- (૪) અનેકાંત / અનેકાંતવાદ
- (૫) બોનસ / વધારાનું

– 1/2 mark
– 1/2 mark

(IV) વિધાન સાચું છે કે ખોટું તે લખો. જો ખોટું હોય તો તેનું કારણ દર્શાવો. Marks : 5
દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

False લખ્યું હોય પણ કારણ ન લખ્યું હોય અથવા ખોટું કારણ લખ્યું હોય તો 0 mark.

True માટે કારણ અપેક્ષિત નથી.

- (૧) False. કદ ઋષિ તેના પ્રવક્તા હતા, રચયિતા નહીં. / કદોપનિષદના રચયિતા વ્યાસજી હતા.
- (૨) False. આ માત્ર આખ્યાયિકા / કથા છે. / આ ઐતિહાસિક ઘટના નથી.
- (૩) True.
- (૪) False. એકેમાં છેલ્લી કક્ષાનો ન હતો.
- (૫) True.

(V) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. Marks : 5

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

- (૧) સમીપ / નજીક / નિકટ / સદ્ગુરુની સામે / તેમની નજરમાં / તેમના મુખ, દેહ, નેત્ર, આત્મા(ઓરા)માંથી
- (૨) ૧) વિશરણ / નાશ / વિનાશ / અવિદ્યાનો વિનાશ / અજ્ઞાનનો નાશ / દુઃખનાં બીજનો નાશ / પાપનો વિનાશ / દર્શનમોહનો નાશ
૨) ગતિ / પ્રાપ્તિ / બ્રહ્મભાવ તરફ ગતિ / અંતિમ ધ્યેયે પહોંચવું / બ્રહ્મપ્રાપ્તિનું સાધન
૩) અવસાદન / શિથિલ કરવું / વાસના કે કાર્મિક બંધન, જે આધ્યાત્મિક વિકાસ ધીમો પાડે તેને ઢીલા કરવા / ચારિત્રમોહનો નાશ
આમાંથી કોઈ પણ એક જવાબ લખ્યો હોય તો 1 mark આપવો.
- (૩) સુખશૂન્ય લોક / આનંદવિહીણો લોક / નરકલોક
- (૪) મહેમાન / જાણ કર્યા વિના આવનાર / અચાનક આવી પહોંચનાર
- (૫) ૭-૧૦ વર્ષનો / તરુણાવસ્થામાં પહોંચ્યો નથી એવો / પ્રજનન માટે અસમર્થ

(VI) એક વાક્યમાં જવાબ આપો. (Answer in one sentence.) Marks : 10

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

- (૧) ઈશ, કેન, પ્રશ્ન, મુંડક, માંડૂક્ય, તૈત્તિરીય, ઐતરેય, છાંદોગ્ય, બૃહદારણ્યક (શ્વેતાશ્વતર)
આમાંથી એક, બે કે ત્રણ લખ્યા હોય તો 1/2 mark આપવો, અને ચાર લખ્યા હોય તો 1 mark આપવો.
- (૨) અભ્યાસ માટે સારું વાતાવરણ સર્જાય જેથી ગહન જ્ઞાનનું ગ્રહણ થાય / અભ્યાસ નિર્વિઘ્ને પૂર્ણ થાય / પરમાત્માનો અનુગ્રહ પ્રાપ્ત કરવા / મન શાંત થાય / શંકા / વેદના / તીવ્ર ઈચ્છાઓથી મુક્ત થાય જેથી ઉચ્ચ જ્ઞાન મેળવી શકાય / પરમાત્મા, ગુરુના સ્મરણથી જીવનો અહં ગળે છે.
- (૩) a) સત્યમેવ b) પુણ્યમેવ c) કૃપામેવ
આમાંથી એક કે બે સાચા હોય તો 1/2 mark આપવો, અને ત્રણે સાચા હોય તો 1 mark આપવો.
- (૪) ગુરુની કઠોર ટકોરની અંદર પણ તેમના પ્રેમ અને કરુણા રહ્યા છે. / ગુરુની કઠોર ટકોર વખતે પણ તેમનો લક્ષ શિષ્યનો વિકાસ, સમૃદ્ધિ, કલ્યાણ છે.
- (૫) સ્વર્ગની પ્રાપ્તિ માટે. – 1/2 mark
તે યજ્ઞનો નિયમ હતો કે યજ્ઞ પૂરો થતાં પોતાનું સર્વસ્વ દાનમાં અર્પણ કરી દેવું. – 1/2 mark

- (૬) ૧) પીતોદકા / આખરી પાણી પી લીધું હતું / મૃતપ્રાય / ચાલવાની શક્તિ વિનાની
 ૨) જઘતૃણાઃ / દાંત ન હોવાને કારણે ઘાસ ચાવી નહોતી શક્તિ / છેલ્લી વાર ખાઈ લીધું હતું
 ૩) દુગ્ધદોહાઃ / દૂધ સંપૂર્ણપણે દોહાઈ ગયું હતું / ફરી દૂધ ન આપી શકે એવી
 ૪) નિરિન્દ્રિયા / વાંઝણી / સત્ત્વહીન / પ્રજનનશક્તિ ખોઈ બેઠેલી / ગર્ભ ધારણ ન કરી શકે / ગાય,
 બળદ પેદા ન કરી શકે

આમાંથી એક લખ્યો હોય તો 1/2 mark આપવો, અને બે લખ્યા હોય તો 1 mark આપવો.

- (૭) તેમણે ઉત્તમ ગાયો નચિકેતા માટે રાખી, અને કનિષ્ઠ, અદેય ગાયો દાનમાં આપી કુતર્ક કર્યો કે પુત્ર તો મારો નથી, માટે એની ગાયોનું દાન કરવું જરૂરી નથી, અને મેં મારી બધી ગાયો દાનમાં આપી દીધી છે.
 (૮) હું તને મૃત્યુને / યમરાજને દાનમાં આપું છું.
 (૯) હું ફરી જન્મીશ, માટે આપ મારા વિયોગનો ખેદ ન કરો. / મૃત્યુ મારા અસ્તિત્વનો અંત નથી, માટે આપ ચિંતા ન કરો.

- (૧૦) અગ્નિ પ્રકાશ પણ આપી શકે અને બાળી પણ શકે. – 1/2 mark
 તેવી રીતે બ્રાહ્મણ પ્રસન્ન થાય તો આશીર્વાદ પણ આપી શકે અને નારાજ થાય તો શાપ પણ આપી શકે. – 1/2 mark

(VII) ટૂંકાણમાં જવાબ લખો.

Marks : 10

- (૧) દષ્ટાંત - ઍન્જિનિયરિંગ લાઈનમાં મેડિકલ કે મેડિકલ લાઈનમાં ઍન્જિનિયરિંગનું જ્ઞાન તે જ્ઞાન નથી મનાતું. તે ક્ષેત્રને સ્પર્શિત વિષયનો બોધ જ તે ક્ષેત્રમાં જ્ઞાન મનાય છે. – 1 mark
 પરમાર્થ - આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રે વ્યવહારિક જ્ઞાન તે જ્ઞાન નથી, પણ આત્મજ્ઞાન, આત્મા સંબંધીનું જ્ઞાન અથવા જગતનું જે જ્ઞાન આત્માની પરિણતિને નિર્મળ બનાવવામાં સહાયત્વ લેય તે જ જ્ઞાન છે. – 1 mark
 (૨) દષ્ટાંત - પિતા ચાલવા સમર્થ હોવા છતાં બાળક ચાલતા શીખે તે માટે તેની સાથે ઘૂંટણિયે ચાલવા તત્પર હોય છે. – 1 mark
 પરમાર્થ - ગુરુએ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી પોતાની યાત્રા પૂર્ણ કરી છે, છતાં આપણો જ્ઞાનનો ઉલ્લાસ, રુચિ વધે, અભ્યાસ દ્વારા આપણે આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીએ તે માટે શાસ્ત્ર અભ્યાસની યાત્રા ફરી કરવા તત્પર છે. આ માત્ર તેમની આપણા પ્રત્યેની કરુણા અને પ્રેમ છે! – 1 mark
 (૩) દષ્ટાંત - રશિયાએ યુદ્ધમાં જાપાનના કિલ્લા પર કબજો કર્યો હતો, કિલ્લાની આજુબાજુના ખાડામાં મગરમચ્છ હોવાથી તેમાં પ્રવેશ શક્ય ન હતો. જાપાની સૈનિકો પોતાના જીવનની પરવા કર્યા વિના ખાડામાં પડ્યા, જેથી અન્ય સૈનિકોએ પ્રવેશીને કિલ્લો ફરી જીતી લીધો. – 1 mark
 પરમાર્થ - નિઃસ્વાર્થ પ્રેમમાં પોતાનું બલિદાન આપવાની તૈયારી હોય છે. / નચિકેતાને એના પિતા પ્રત્યે નિઃસ્વાર્થ પ્રેમ હતો, જેથી તે તેમના માટે બલિદાન આપવા તૈયાર થયો. – 1 mark
 (૪) દષ્ટાંત - રાજા દશરથે ભૂલથી શ્રવણનો વધ કર્યો ત્યારે તેના માતા-પિતાએ તેને શાપ આપ્યો કે તું પણ તારા પુત્રના વિયોગમાં મૃત્યુ પામશે. દશરથને ત્યારે એક પણ પુત્ર ન હતો. તેમણે આ શાપને પણ પુત્રપ્રાપ્તિના વરદાન તરીકે લીધું. – 1 mark
 પરમાર્થ - કોઈ પણ ઘટના ઘટે તો સાધકીય ચિત્ત તે ઘટનામાં રહેલ ભેદ જોઈ હકારાત્મક રીતે લઈ આધ્યાત્મિક પ્રગતિ કરે છે, ધર્મમાં સ્થિર થાય છે. – 1 mark

- (૫) ૧) આશાનો નાશ / ઉમેદનો નાશ / અજ્ઞાતફળની આશાનો નાશ
 ૨) પ્રતીક્ષા નિષ્ફળ જશે / અપેક્ષાઓ અપૂર્ણ રહેશે / જ્ઞાતફળની પ્રતીક્ષા નિષ્ફળ જશે / સ્વર્ગ, ભૌતિક સંપત્તિ, સંબંધો આદિ રૂપી ફળનો નાશ
 ૩) સત્સંગ - સજ્જનની સંગતિના ફળનો નાશ / સત્સંગના પુણ્ય ફળનો નાશ / પુણ્ય-સંસ્કારનો નાશ
 ૪) મધુર વાણીના ફળનો નાશ / વાણીનું સામર્થ્ય જે સદ્ભાવ, સુખ, સુમેળ, પ્રતિષ્ઠા આપે તેનો નાશ / પ્રિય ભાષણથી પ્રાપ્ત થયેલ પ્રતિષ્ઠાનો નાશ
 ૫) દાનાદિ કાર્યોનાં લાભકારક પરિણામોનો નાશ / વ્યક્તિગત અને સામાજિક સુકૃત, સેવાનાં પુણ્યફળનો નાશ / યજ્ઞયાગ, દાનાદિનાં ફળનો નાશ
 ૬) સંપત્તિનો નાશ / પુત્ર, પશુરૂપી ધનનો નાશ
 આમાંથી કોઈ પણ એક લખ્યું હોય તો 1/2 mark, બે લખ્યા હોય તો 1 mark, ત્રણ લખ્યા હોય તો 1 1/2 marks અને ચાર લખ્યા હોય તો 2 marks આપવા.

(VIII) શાંતિપાઠના શબ્દો સમજાવો.

Marks : 5

- અવતુ
 શારીરિક રોગ / માનસિક અવરોધ (શ્રદ્ધા, એકાગ્રતા આદિનો અભાવ) / પરિસ્થિતિજન્ય મુશ્કેલીઓથી / વિઘ્નો / આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિથી / અહંકારથી / પ્રમાદથી / ભાવમરણથી
- ભુનક્તુ
 ૧) (બ્રહ્મવિદ્યા દ્વારા) અમારું પાલન-પોષણ થાઓ / અમને પૂર્ણતારૂપી તૃપ્તિ થાઓ. – 1/2 mark
 ૨) માણીએ / ભોગવીએ / જ્ઞાનના આનંદને, ભણવા-ભણાવવાની પ્રક્રિયા અને અભ્યાસના ફળને અમે માણી-ભોગવી શકીએ. – 1/2 mark
- તેજસ્વી
 જ્ઞાન પ્રસંગે હાજર રહે / તે વિદ્યા લક્ષ્યને વેધનારી, સિદ્ધિ કરનારી થાઓ / લક્ષ્યપૂર્વક થાઓ / આત્મસાક્ષાત્કારરૂપે પરિણમે / મનન-નિદિધ્યાસનયુક્ત બની નિજાનંદની પ્રાપ્તિ થાઓ / વિદ્યા શંકામુક્ત-શ્રદ્ધાયુક્ત બને, અર્થ સ્પષ્ટ કરે / વિદ્યા સુરક્ષિત, ક્ષતિમુક્ત, નિર્મળ રહે.
- મા વિદિષાવહૈ
 ૧) ગુરુ શિષ્યના પ્રમાદના કારણે ઠપકો આપે ત્યારે શિષ્યની અપરિપક્વતા હોય તો
 ૨) શિષ્યમાં સ્વચ્છંદ હોય, અને ગુરુની આજ્ઞા જુદી આવે ત્યારે વિનયના અભાવે
 ૩) શિષ્યમાં ધર્મંડ હોય તો સ્પર્ધાભાવને કારણે
 ૪) ગુરુ અધિકારી જીવને વધુ સમીપ રાખે ત્યારે અનધિકારીને લાગી શકે કે ગુરુ પક્ષપાત કરે છે.
 ૫) શિષ્યની અપાત્રતાને કારણે સંદેહ, શંકા, દ્વેષ જાગી શકે
 આમાંથી એક લખ્યો હોય તો 1/2 mark અને બે લખ્યા હોય તો 1 mark આપવો.
- શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:
 આધિદૈવિક-આધિભૌતિક-આધ્યાત્મિક / મન-વચન-કાયાની / તન-મન-ધન સંબંધી / આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિ
 આમાંથી કોઈ પણ એક ત્રિપુટીમાંથી એક કે બે લખ્યા હોય તો 1/2 mark આપવો, અને ત્રણ લખ્યા હોય તો 1 mark આપવો.